

МЕДИЙНИЯТ ЧОВЕК Е БОЛЕН ЧОВЕК

ЛЪЧЕЗАР ТОЧЕВ

Media Person is sick

Lachezar Tochev

Резюме: Повечето потребители, особено младите, страдат от сериозни симптоми на пристрастяване. Самата идея да нямат достъп до интернет им причинява потиснатост, граничеща с паника, разширяване на зениците, потене, отказ от храна или булимия. Малцина успяват да се освободят от това състояние сами, без външна помощ. Като че ли в близко бъдеще четенето на литературни и научни текстове ще остане привилегия на малцина добре подготвени люде.

Ключови думи: емоция, медии, медийният човек

Abstract: Most users, especially young people, suffer from serious symptoms of addiction. The idea of having no access to the internet causes them anxiety, bordering on panic, pupil enlargement, sweating, refusal of food, or bulimia. Few manage to get rid of this state alone without outside help. It seems as if the reading of literary and scholarly texts remains a privilege of few people in the near future.

Keywords: emotion, media, media person

„Нашата работа е да продаваме на хората не това,
което те искат, а онова, което е нужно на нас“.

Ричард Сейлант, бивш президент на CBS News

Професионалистите, които се грижат за здравето на човека, са подложени на сериозни рестрикции, преди да могат да се обявят за професионални лечители, или както е популярно – лекари, доктори. Никой дори и не помисля, че може да влезе в болницата или в

поликлиниката, да каже: „Аз съм лекар!“, и да му бъде позволено да приема и да консултира болни. Лекарството е строго регулирана професия. Така и трябва, ще кажете, ние поверяваме здравето и живота си на знанията и уменията на тези хора. Здравето на нашето тяло, бих добавил аз. От дълбока древност обаче е установено, че здравето на тялото е функция на психичните процеси у човека. Впрочем, съвременната конвенционална медицина също признава все по-откровено за тази взаимосвързаност, за психосоматиката. За здравето на ума и за емоционалното ни здраве би трябвало да се грижат учителите, артистите от всички видове изкуство – литература, музика, живопис, танцово или приложно изкуство. И журналистите! Всеки ден и всеки час те влияят на общественото настроение и общественото мнение, на обществените нагласи през всички възможни медийни канали и по темите, които Те, журналистите, избират. Плуралистичната, бих казал, *твърде* плуралистичната медийна среда днес предлага различни факти от всекидневния живот на обществото, различни гледни точки към едни и същи факти, различни трактовки на тези факти, разнообразни форми на забавления, на присъствие на изкуството, квазиизкуството, псевдоизкуството. Външно неутралното и уравновесено състояние на обществото се дължи на относителното равновесие на този нестроен оркестър. А в стремежа на медиите към по-голям дял от аудиторията, към по-голям дял от вниманието на хората, към по-голям дял от душите на хората, които те да продават на рекламодатели и политически формации, този оркестър става все по-креслив и дисонансен. И няма почти никакви работещи обществени регулации, които да отсяват способни от неспособни, общественополезни и градивни от обществено-разрушителни, както медии, така и медийни лица, журналисти. Всеки, който е относително грамотен езиково и притежава самочувствие, без значение покрито или не, може да влезе в медия, да каже „Аз съм журналист!“ и да получи пряк достъп до умовете и душите на широки маси от хора! Липсата на каквато и да е работеща санкция за професионализъм, в комбинация с нарастващата привлекателност на съвременните технологии в общественото общуване, все повече започва да влияе на общественото здраве.

Ще говоря тук за интернет, само за интернет. Но ще мисля за всички медии, доколкото почти целият масов информационен поток през 2018 година преминава през интернет. Потребителят на този поток може да се докосне до него през която и да е друга медия, но потокът вече е придобил характеристиките на интернет, като посредник, който оформя

информацията според своите нужди, не според потребностите на потребителя. Кои са тези характеристики:

- Краткост
- Повече готови образи, по-малко текст
- Прост всекидневен език, стил и изказ
- Ограничена словесност, подходяща за хора с ниска езикова култура
- Доминации на мненията пред фактите
- Заместване на фактите от мненията
- Едностранчива гледна точка към фактите, когато все пак ги има
- Противоречивост на мненията
- Непримиримот, дори агресивност, към различните мнения
- Безкрайно много мнения, пречупващи фактите по един и същи начин

Това е най-общо формулирано. Тези характеристики могат да доведат и довеждат потребителите до объркване и отсъствие на житейски ориентири, липса на фактологическа опора в живота, липса на перспектива задвижение в живота, хаотично кръгово движение в живота – все състояния, близкидо наркоманиите и до шизофрениите.

Все повече хора се оплакват от проблеми с мозъчната дейност – нарастваща разсеяност и безпричинна умора, невъзможност да концентрират вниманието си, да обмислят достатъчно решението на всекидневните си задачи, трудности да запомнят информация, невъзможност да се съсредоточат в четене на по-дълъг текст, какво остава за книга. Проблемът вече не е характерен само за възрастните хора, на които са забавени и отслабени физиологичните и мозъчните процеси. Затруднения в емоционалните си състояния и в интелектуалните си дейности усещат и хора на средна възраст, че и млади хора. При това повечето от тях дори не се замислят за причината за техните умствени проблеми, а ги отдават изначално на повишените нива на стрес, недоспиване, преумора, нарушената екология и лошото хранене, с което си обясняват всичко. Истинската причина се крие в така наричаното „онлайн 24/7“. Няма значение дали това е станало доброволно, в някоя социална мрежа или по служебна принуда. Средният потребител на интернет прочита не повече от 1/5 от текста, поместен на една страница, като при това всячески избягва по-дългите абзаци. Нещо повече – човек, който е постоянно онлайн, не чете текста, а го сканира, прихваща оттук-оттам парченца информация, обединяващи се чрез ключови за потребителя думи и

термини, като причетенето прескача от едно място на друго и пренебрегва цялото останало съдържание. Този подход към текста в интернет е мотивиран през оценката „Това става ли да се сподели и с кого?“, т.е. не с цел да се усвоят познания, а да се споделят с други „приятели и колеги“ емоции, които да предизвикат отзиви на одобрение, усмивки или дори гняв. Обсъждането на споделяните текстове или по-често откъси е рядкост и не се радва на „лайкове“. Освен в случаите, когато има рязко противопоставяне на две групи, условен спор. Но и споровете не се водят чрез доводи, а чрез противопоставяне на емоции, и неизбежно стигат до квалификации, но не на фактите, а на спорещите – до обиди.

В интернет четене фактически отсъства. Текстът се преглежда схематично, по начин, който напомня латинската буква F – четене се съдържанието в началото, следва скок към абзац в средата, където отново се изчитат няколко изречения, обикновено съдържащи ключови термини от интерес на четящия, след което той се спуска стремително към края на страницата, за да погледне „как всичко това свършва“. Затова най-ефективният начин за оформяне на текста в интернет отново става способът на обърнатата пирамида, т.е. концентрация на съдържание в началото и наличие на ограничено количество повтарящи се ключови термини. Ако съдържанието се разпредели относително равномерно из целия текст или ако основните изводи са оставени за края (както е логично да бъде), читателят в интернет може да не достигне до там от мозъчно и интелектуално пренапрежение и блокаж...

В своята претовареност хората започнаха да търсят и забавления в интернет. А мрежата ги предлага повече от изобилно. Търсенето на рационално съдържание рязко се измества от търсенето на забавления. И във всичко това не би имало никаква вреда, ако не беше злоупотребата „онлайн 24/7“.

Ако приемем, че наркотикът е вещество (или дейност), което е напълно безполезно, но дава усещане за удоволствие и удовлетворение, като създава зависимост у онзи, който го употребява (или извършва), то непрекъснатата онлайн комуникация през интернет може спокойно да се причисли към модерните наркотици. Интернет без спор притежава ред полезни страни, но е и напълно заменим. С библиотека, например. Докато не бъде изпробван в ролята му на посредник в социалните мрежи – тогава бързо създава зависимости, поражда доживотна наркомания. А тя е трудно лечима.

Проблемът свързан с приемането на информация се проявява у хора от всички образователни и обществени нива, които притежават достатъчно умения да използват световната мрежа и имат достъп до нея. Най-тежки са проблемите при хората, чиято работа е свързана с академични дейности – среда, която е принудена да работи с многоинформация, с подбор, анализ и преподаване. Учителите и преподавателите в университетите се жалват, че от година на година уменията за усвояване на фактични данни у обучаемите стават все по-малки. Самите преподаватели започват да страдат от подобни симптоми. Хората изпитват сериозни затруднения да четат голям текст, да не говорим вече за книги. Дори постове в блоговете са станали трудни за четене, когато са сповече от три-четири абзаца. Изпитват трудности не само да се съсредоточат в самото четене, но казват, че дори не разбират дълъг текст, не могат да го възприемат.

Получава се омагьосан кръг – няма смисъл да се пише дълго и подробно, защото няма кой да го прочете, а съкратеният и опростен текст води до все по-голямо оглупяване не само на читателите, но и на пишещите. Дори хора, които доскоро са били с добри читателски навици, заявяват, че след цял ден сърфиране из интернет в четене и писане на кореспонденция и общуване в социални мрежи, се чувстват напълно неспособни да отворят и най-интересната книга и да останат в текста повече от една страница. Четенето не върви както преди, защото:

- Несъзнателно изграждаме навик да „сканираме” текста, в търсене на ключови думи;
- Отпаднала е необходимостта да се усвоява сложният синтаксис на големия текст – литературен или научен. Този синтаксис напълно отсъства в кратките СМС текстове, характерни за мрежата.

Като резултат, налага се едно изречение да бъде препрочитано многократно, за да бъде разбрано съдържанието. Заради постоянното сиприсъствие в интернет рязко се губят навиките да се връщат към усвоена преди информация – не може да се открие източникът сред океана от източници на фактология. Това, от своя страна, затруднява неимоверно осмислянето, анализа, критичното отношение към поднасяните факти. Затруднява и включването на въображението. Този феномен може да има и диаметрално противоположна проява – скептично отношение към очевидни истини, основни жизнеполагащи факти, прекомерно развихрено въображение, което става основа за живот в делюзии. Интернет пространството се изпълни с форуми, в които се дискутират, примерно:

- Целенасоченото отравяне на цялата планета (т.нар. кемтрейлс)
- Световни конспирации от всякакъв характер – укривани познания и технологии, уж достъпни само за малцина избрани
- Оспорва се дори формата на Земята и се търсят повсеместно „доказателства”, че планетата ни е плоска, а не кълбо
- Твърди се, че Луната е изкуствен спътник или че никога не е имало експедиции до нея и т.н.

Така стигаме до фалшивите факти и заключения, които притежават отрицателна културна стойност и напълно дезориентират потребителите от всички възрасти, но в същото време в геометрична прогресия се превръщат в убеждения.

Повечето потребители, особено младите, страдат от сериозни симптоми на пристрастяване. Самата идея да нямат достъп до интернет им причинява потиснатост, граничеща с паника, разширяване на зениците, потене, отказ отхрана или булимия. Малцина успяват да се освободят от това състояние сами, без външна помощ.

Като че ли в близко бъдеще четенето на литературни и научни текстове ще остане привилегия на малцина добре подготвени люди. Четенето ще се превърне в елитарно занимание. Още Умберто Еко в романа „Името на розата” беше предложил в библиотеките да се допускат само хора, които са готови да четат и възприемат дълги и сериозни текстове. „За всички останали, казва Еко, ще бъде достатъчно да четат интернет”. Хипотезата ми е, че никакви лекарства, никакви хранителни добавки, диети и т.н. не са способни да помогнат да се спре деградацията на мозък, който е денонощно в интернет. Деградацията може да бъде преустановена единствено с изключването на този мозък от системата на подаване и обработка на всякакъв информационен боклук и претоварването му с така наречената „нужна информация”. Този процес в днешно време е станал изключително сложен, комплексен – информация все пак е нужна, иначе следва десоциализиране, което е не по-малко пагубно. За повечето хора обаче контролът над процеса вече е невъзможен. Те са безвъзвратно болни.

Докладът е записан на конференцията „Медийният човек“, 28-30 септември 2018 г.